

Vertingi meno kūriniai – bažnyčioje surengtoje parodoje

Dalia TARANDAITĖ

2008 m. liepos 25–27 dienomis Anykščiuose gražiai paminėta miesto šventė. Jos metu Šv. Mato bažnyčioje buvo eksponuojami vertingi dailės kūriniai iš ilgamečio Anykščių bažnyčios klebono monsinjoro Alberto Talačkos (1921–1999) kolekcijos, kurią saugoti patikėta A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialiniam muziejui.

iki šiol visuomenė apie šiuos kunigo A. Talačkos surinktus meno kūrinius mažai ką žinojo, nes vis dar neturima šios kolekcijos katalogo, vietos, kur būtų galima nuolat ją eksponuoti. Bažnyčioje surengtos parodos kuratorė buvo A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus darbuotoja Rasa Bražėnaitė, koordinatorius – šio muziejaus direktorius Antanas Verbickas. Jiems talkino iš Anykščių kilusi meno istorikė, Lietuvos dailės muziejaus senosios dailės rinkinio saugotoja ir tyrinėtoja, daugelio nacionalinių ir tarptautinių parodų kuratorė Dalia Tarandaitė. Parodos atidarymo išvakarėse išleistas informatyvus parodos bukletas.

► 2008 m. liepos 25–27 d. švęsdami miesto šventę anykštėnai su meile prisiminė ilgametį Anykščių šv. Mato bažnyčios kleboną, Anykščių dekanato dekaną monsinjorą Albertą Talačką. Susirinkusiuosius į Anykščių šventovę pasveikino bažnyčios klebonas kanaaninkas Stanislovas Krumpiauskas. Monsinjoro A. Talačkos asmenybę, jo nuopelnus puoselėjant ir skatinant sakralinę dailę priminė kultūros istorikas, Vilniaus paveikslų galerijos vedėjas Vytautas Balčiūnas, kelerius metus dirbęs Anykščiuose ir iki šiol besidomintis jų kultūriniu gyvenimu. Už monsinjorą A. Talačką buvo aukojamos šv. Mišios. Visas tris šventines dienas kairėje bažnyčios navoje veikė dailės paroda iš Anykščių parapijai monsinjoro A. Talačkos dovanotos dailės kūrinių kolekcijos.

► Su monsinjoro A. Talačkos kolekcija anykštėnai ir miesto svečiai galėjo susipažinti 2000 m. ir 2006 m. Anykščių koplyčioje veikusiose parodose. Kai kurie kūriniai jau yra rodyti ir Vilniu-

Nežinomo XIX a. vid. dailininko „Madona“ iš A. Talačkos kolekcijos

Valuables of Art in the Church Exhibition
Dalia TARANDAITĖ

On 25-27 July 2008, valuables of art from the collection of Albertas Talačka (1921-1999), the Dean Monsignor of the Anykščiai Church, were exhibited in the St. Matthew Church during the Anykščiai City Days. The above collection is in the custody of the Memorial Museum of A. Baranauskas and A. Vienuolis-Žukauskas.

So far the public was not very much aware of the works of art collected by the priest A. Talačka. The collection has no relevant catalogue, as well as the place for the permanent exhibition of the collection. The most valuable part of the collection consists of seven paintings of the 18-19th centuries, among which there are works which could enrich not only the Lithuanian but also the world museums. The composition "The Virgin Mary Bringing into to Worship" by Carlo Maratti (1625-1713), a painter from Rome of the end of the 17th century, is attributed to masterpieces of the collection. The portrait of the Great Lithuanian Commander, the elder of Užpaliai duke Pranciškus Sapiega (1772-1829), created by Johann Baptist Lampi (1751-1830), a popular European noblemen portraitist and the Austrian painter of the end of the 18th – the beginning of 19th century. An exceptional and nearly unique exhibit of the collection is a small picture painted on the wooden board, portraying the blessed Virgin sitting on the throne with the baby. The information brochure was issued on the eve of the above exhibition.

Carlo Maratti (1625–1713) „Marijos įvesdinimas į šventyklą“

je, Lietuvos tūkstantmečio programos parodoje „Krikščionybė Lietuvos mene“, publikuoti parodos kataloge. Tačiau tiek dailės istorikams, tiek Lietuvos visuomenei ši kolekcija tebėra mažai žinoma.

► Kolekcija nėra didelė. Ir paties monsinjoro A. Talačkos nepavadinasi kolekcininku. Jis buvo dvasininkas, ganytojas, meną supratęs kaip vieną iš gražiausių žmogaus dvasios apraiškų, suvokęs kultūrinio palikimo svarbą ir skatinęs jaunas Lietuvos menininkus kurti sakralinės dailės kūrinius. Kolekcija nėra vienalytė. Ji nebuvo formuojama kryptingai. Atrodo, kad ne monsinjoras ieškojo šių kūrinių, o tarsi jie patys pas jį atkeliaudavo. Ir būdavo priglaudžiami. Taip buvo išsaugoti ir perduoti tiems, kuriems jis visą gyvenimą tarnavo – anykštėnams ir Bažnyčiai.

► Vertingiausią kolekcijos dalį sudaro septyni XVII–XIX a. tapybos kūriniai. Tarp jų yra darbų, kuriais galėtų didžiulis kiekvienas ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio muziejus. Kolekcijos šedevras yra italų tapytojo, XVII a. pab. Romos dailininko Karlo Maračio (Carlo Maratti, 1625–1713) kompozicija „Marijos įvesdinimas į šventyklą“. Prie vertingiausių Vakarų Europos tapybos pavyzdžių priskirtinas ir populiarus XVIII a. pab.–XIX a. pr. Europos diduomenės portretisto, austrų tapytojo Johano Baptisto Lampio (Johann Baptist Lampi, 1751–1830) sukurtas Užpalių seniūno, Lietuvos armijos generolo kunigaikščio Pranciškaus Sapiegos (1772–1829) portretas. Prieš Antrąjį pasaulinį karą šis portretas buvo Rokiškio dvare, kur kabojo greta kitų dvaro savininkų giminės atstovų portretų (Pranciškus Sapiega – Aleksandro Pšezdzeckio, vedusio Mariją Tyzenhauzaitę, prosenelis). Toks pat J. B. Lampio tapytas P. Sapiegos portretas saugomas Paryžiuje, Luvre, kur jis pateko iš Sapiegos rinkinių (skirtingiems rinkiniams skirtos to paties portreto autorinės replikos buvo įprastas reiškinys).

► Išskirtinis ir kone unikalus kolekcijos eksponatas yra ir nedidelis ant medžio lentos nutapytas paveikslėlis, vaizduojantis sosto sėdinčią Švč. Mergelę Mariją su Kūdikiu. Sakralumą spinduliuojantis, jautriai ir subtiliai nutapytas kūrinielis primena italų ankstyvojo renesanso meistrų darbus ir siejasi su sakralinės dailės atgimimo ir atsinaujinimo siekusių XIX a. vid. Europos dailininkų (nazarėnų, prerafaelių, puristų ir kt.) kūriniams. Jų pavyzdžių (ypač tokio aukšto meninio lygio) Lietuvoje beveik neturime.

► XVII a. pr. Bolonijos akademijos pradėtai tapybos kryptys, kuri remiasi Renesanso dailės palikimu, yra aiški ir disciplinuota, tačiau tuo pat metu – skaidri ir barokiškai dinamiška, kolekcijoje atstovauja nežinomo XVIII a. pab. Vakarų Europos dailininko nutapyta šv. Mykolo Arkangelo galvutė. XVII a. olandų tapybos mokyklai būdingas nedidelio formato butinio žanro paveikslėlis „Virtuvėje“.

► Nemažiau įdomus A. Talačkos kolekcijos kūrinytis – krovniečio tapytojo, kurį laiką dirbusio Lietuvoje, Simono Čechavičiaus (Szymon Czechowicz, 1689–1775) „Autoportretas“. Pasak žodinės tradicijos, šį autoportretą dailininkas nutapė 1775 m. prieš mirtį. Yra žinoma, kad prieš Antrąjį pasaulinį karą jis buvo Jono Pšezdzeckio rinkinyje Rokiškio dvare. XIX a. vid. Varšuvos kapucinių bažnyčioje S. Čechavičiui statant antkapį, iš Rokiškio šį „Autoportretą“ pasiskolino vienas iš antkapio statymo organizatorių. Tuomet padarytos kelios jo kopijos. Ar monsinjoro kolekcijoje esantis „Autoportretas“ ir yra Rokiškio dvare buvęs originalas, ar viena iš XIX a. vid. kopijų, tebėra intriguojantis ateities tyrinėjimų klausimas.

► Lietuvos dailės aukso fondui priskirtinas vieno žymiausių Vilniaus meno mokyklos dailininkų, ilgamečio Vilniaus univer-

siteto Piešimo ir tapybos katedros profesoriaus Jono Rustemo (Jan Rustem, 1762–1835) tapytas nežinomo vyro portretas. Tai nedidelio formato kūrinių, vaizduojantis portretuojamojo biustą. Jis nutapytas gyvai, temperamentingai, turi dailininko braižui būdingo lyrizmo, svajingumo. Daug panašių J. Rustemo tapytų portretėlių XIX a.–XX a. I pusėje buvo pasklidę po Lietuvos dvarus. Ne vienas jų išliko ir minėtame Rokiškio dvare.

► Monsinjoro kolekcijoje galima pamatyti XX a. Lietuvos dailės klasikų Antano Žmuidzinaučiaus (1876–1966), Kazio Šimonio (1887–1978), Jono Mackevičiaus (1872–1954), Jono Janulio (1888–1973), Česlovo Kontrimo (1902–1989), šių dienų menininkų Broniaus Uoginto (g. 1946), Vaidoto Žuko (g. 1956), Aistės Ramonaitės (g. 1957), Egidijaus Rudinsko (g. 1962) ir kt. kūrinių. Dominuoja darbai religine tematika (K. Šimonio „Ramybė“, „Kristus“, J. Janulio „Pasaulio sutvėrimas“, V. Žuko „Nukryžiuotasis“) ir Lietuvos kraštovaizdžiai. Yra sudėtingesnių poetinės nuotaikos kompozicijų, nuteikiančių filosofiniams apmąstymams (A. Ramonaitės „Šachmatinė“, E. Rudinsko „Vaisius“).

► Be tapybos ir grafikos kūrinių A. Talačkos kolekcijoje yra keli profesionalių dailininkų sukurti ar liaudies meistrų išdrožti skulptūros darbai (šventųjų skulptūrėlės, bareljefai, krucifiksai). Profesionaliai bažnytinei dailei atstovauja skulptūros „Šv. Ambraziejus“ ir „Šv. Grigalius Didysis“, greičiausiai anksčiau priklausę skulptūrinei Keturių Bažnyčios Tėvų grupei. Iš liaudiškos stilistikos darbų minėtina vieno garsiausių ir originaliausių Lietuvos dievdirbių Liongino Šepkos (1907–1985) išdrožta Švč. Mergelės Marijos skulptūrėlė, nuoširdūs ir saviti J. Mockūno darbai (bareljefas „Mišių auka“, krucifiksas).

► Liepos 25–27 d. Anykščių šv. Mato bažnyčioje veikusioje parodoje – tik nedidelė monsinjoro A. Talačkos kolekcijos dalis. Dėl vietos ir eksponavimo specifikos apsiribota tapybos kūrinių. Eksponuota visa seniausia ir vertingiausia tapybos kolekcijos dalis – XVII–XIX a. dailininkų kūriniai. Iš XX a. menininkų darbų atrinkti sakralinės tematikos paveikslai. Parodos lankytojai galėjo pamatyti K. Šimonio „Ramybę“ ir „Kristų“, V. Žuko „Kriptą“. Eksponuotos kelios stačiatikių sakralinės dailės ikonos. Visas tris šventines dienas Anykščių šventovė buvo atidaryta iki 24 val. Skambant sakralinei muzikai, parodą buvo galima apžiūrėti kartu su šventovės architektūra ir ją puošiančiais sakralinės dailės kūrinių. Pabėgus nuo šventinio šurmulio, čia buvo galima prisėsti, nurimti, susikaupti. ■

